

2022/1.

HÍRLEVÉL

A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELMEÉRT ELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES
NEGYEDÉVES SZAKMAI TÁJÉKOZTATÓJA

TARTALOM

Hazai tevékenység

- Ajánló
- Az első negyedév tapasztalatai
- Statisztikai adatok
- Verschleppung und Vertreibung - nie wieder!

Esetjogi mozaik

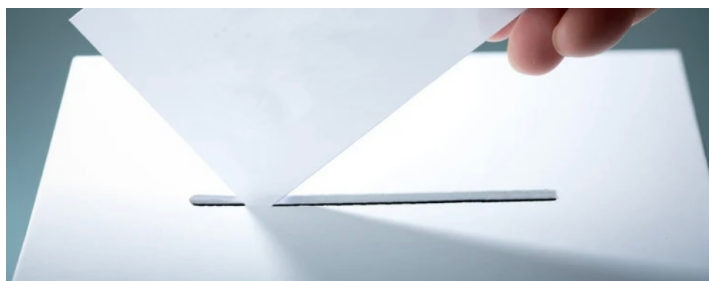
A 2021. évi tevékenység mutatói

A Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes tevékenysége az Ukrajnát ért támadás és annak következményei kapcsán

Szavaztak a nemzetiségek a 2022. évi országgyűlési választásokon

Szalayné Sándor Erzsébet
egyetemi tanár

AJÁNLÓ

A 2022-es évet bizakodva kezdtük: reméltük, hogy a pandémia megfékezése utáni időszakban visszatérhetünk a nemzetiségi közösségekkel és szakmai partnereinkkel folytatott korábbi, megszokott személyes találkozások, helyszíni látogatások korszakához. Ebben nem is csalódtunk. Február 24-én azonban itt, a közvetlen szomszédságunkban olyan történelmi időszak köszöntött ránk, amelyben azóta is emberek sokasága válik napi rendszerességgel gyökértelemmé és szakad el otthonától. A civil lakosság, az egyébként is hátrányos helyzetben lévő személycsoportok, kisebbségek szenvedéseivel szembeni fellépés humanitárius kötelezettség és jogvédő feladat. Ennek igyekszünk munkatársaimmal eleget tenni.

AZ ELSŐ NEGYEDÉV TAPASZTALATAI

Az első negyedév kezdetén a nemzetiségi biztoshelyettes lezárta a világvárossal kapcsolatban hozzá érkezett ügyek többségét és megkezdte a 2022-re tervezett **átfogó vizsgálatok tervezését**. Ennek részeként intenzív párbeszéd-sorozatot folytatott az érintett közösségek vezetőivel, szakértőkkel, a területen dolgozó civil szervezetekkel és kormányzati szereplőkkel. A **beadványok dinamikája** - számukat, témáikat és területi megoszlásukat tekintve egyaránt - a világvárossal előtti szintre tért vissza.

A jövőbe tekintő tervezést beárnyékolta, hogy január 25-én tragikus hirtelenséggel, életének 50. évében **elhunyt Setét Jenő**, az Idetartozunk Egyesület elnöke, roma polgárjogi aktivista. A biztoshelyettes és kollégái [üzenettel búcsúztak](#) tőle.

A február 24-én kitört **tragikus háború** alapvetően változtatta meg az európai biztonsági, politikai és társadalmi környezetet, komoly kihívás elé állítva a biztoshelyettest is. Az eddig megtett intézkedésekről az alábbiakban olvashat.

STATISZTIKAI ADATOK

	1. negyedév
beadványok és hivatalból indított eljárások	119
levélforgalom	280
jogszabály-veleményezések	6
szakmai találkozók	33

Kiemelt szakmai dokumentum:

1/2022. elvi állásfoglalás

A második világháború végén a Szovjetunióba kényszermunkára elhurcolt német nemzetiségű személyek és hozzátartozóik hadigondozásáról

KIEMELT SZAKMAI TALÁLKOZÓK ÉS FÓRUMOK

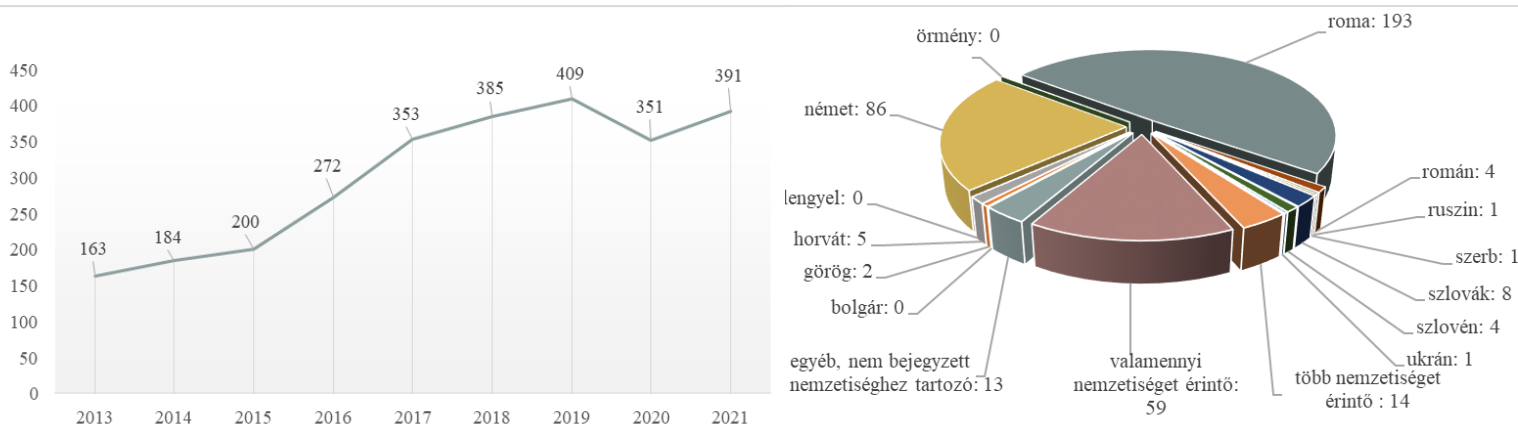
- Ritter Imre (német nemzetiségi képviselő)
- Kissné Köles Erika (szlovén szószóló)
- Alexov Lyubomir (szerb szószóló)
- Grexa Liliána (ukrán szószólójelölt)
- Szabó Jaroslava (ukrán országos elnök)
- Péterfalvi Attila (NAIH elnök)
- Téglási András (NVB elnök)
- Nagy Attila (NVI elnök)
- Fedorkó Boglárka (Romaversitas ügyvezető igazgató)
- Phiren Amencia Nemzetközi Hálózat munkatársai
- Egalipe Hálózat munkatársai
- ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium munkatársai
- Aktív menekültügyi tevékenységet végző civil szervezetek munkatársai
- Az információszabadság hazai gyakorlatának feltérképezése és hatékonyságának növelése projekt
- A magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknapja
- 5. Blue Danube Filmfesztivál
- Szent Száva-napi Ünnepségek
- Egalipe Hálózat Munkacsoport ülései
- Az online gyűlöletbeszéd elleni fellépésről szóló szeminárium
- Állam, egyházak, iskolák tematikus konferencia
- Matteo Mecacci (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala - OSCE-ODIHR - igazgatója)

A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES 2021. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK LEGFONTOSABB MUTATÓI

Szalayné Sándor Erzsébet közjogi megbízatásának kezdete óta, 2013 és 2021 között **3.163 panaszügyben** járt el. Ebben az időszakban az éves ügyszám közel két és félszeresére növekedett. Az eddigi tendenciák alapján **évi 400 beadvány** érkezik a biztoshelyetteshez, ami a Hivatal teljes ügyforgalmának hozzávetőlegesen a **8-10%-a**.

2021-ben a nemzetiségi vonatkozású ügyek – panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszások – száma **391** volt, ami **11%-os növekedést** jelent az előző évi adatokhoz képest. Habár a 2021-es ügyszám közel megegyező a világjárványt megelőző évek ügyforgalmának statisztikai adataival, a növekedés az újrakezdési folyamat egyik fontos indikátorának tekinthető.

2021-ben ismételten a **roma nemzetiségű állampolgárokat érintő ügyek száma volt a legmagasabb, a teljes ügyforgalom közel fele:** a biztoshelyettes 193 esetben foglalkozott a roma közösség beadványaival. **Kiemelkedően magas volt a német beadványok száma,** ami a közösség jelentős közéleti aktivitása mellett a málenkij robotra hurcoltak hozzátartozóinak hadigondozotti ellátásával kapcsolatos, 2022. év elején lezárt ügycsomagnak köszönhető. **Tovább növekedett a több, illetve valamennyi nemzetiségi közösséget érintő, átfogó nemzetiségi jogi visszásokot jelző ügyek száma,** amelyek alapvetően az említett járványügyi helyzettel kapcsolatos intézkedésekkel, valamint a nevelés-oktatással, a kulturális jogokkal, a nemzetiségi önkormányzatok működésével és finanszírozásával, valamint jogszabály-veleményezéssel kapcsolatban merültek fel.

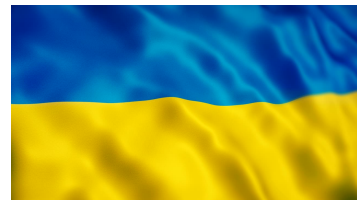
KÖZÖS JELENTÉSEK 2021-BEN

1. megkeresett szerv együttműködési kötelezettségének megszegésével összefüggésben (június 3.)
2. roma nemzetiségű személlyel szemben fokozott ellenőrzés keretében foganatosított rendőri intézkedések vizsgálatát érintően (július 23.)
3. temető működésével, valamint települési önkormányzat és települési roma nemzetiségi önkormányzat együttműködésével összefüggésben (december 21.)
4. nemzetiségi nevelést-oktatást folytató általános iskolát érintő helyi népszavazás elrendelésével összefüggésben (december 22.)

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSOK 2021-BEN

1. roma nemzetiségű tanuló nevelési-oktatási és gyermekvédelmi problémáinak vizsgálata kapcsán feltárt egyedi és rendszerszintű hiányosságokról (április 15.)
2. nemzetiségi közszolgálati rádióadások elérhetőségének aktuális helyzetéről (július 28.)
3. nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról (július 30.)
4. nemzetiségi nyelven való közösségi névhasználatról (december 14.)
5. gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról (november 5.)

A NEMZETISÉGI OMBUDSMANHELYETTES TEVÉKENYSÉGE AZ UKRAJNÁT ÉRT TÁMADÁS ÉS A HÁBORÚ KAPCSÁN

2022. február 28-án a Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes közleményt adott ki az Ukrajnát ért támadást és annak következményeit illetően.

„A nemzetközi jogrend több évtizedes legalapvetőbb elveinek megkérdőjelezése emberek tömegeit sodorja létbizonytalanságba: elsősorban Ukrajna fegyveres összeütközés áldozatává vált népét, de nem hagyja következmények nélkül Oroszország lakosságát sem, sőt mindkét ország polgárainak harmadik országban élő hozzátartozóit, barátait, gazdasági partnereiket sem. Az otthonaikat elhagyni kényszerülő személyek – nemzetiségtől és állampolgárságtól függetlenül – kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek: rövid és középtávú személyes körülményeik nagymértékben függenek a szomszédos államok központi és helyi hivatalos szerveinek befogadókészségétől, a civil szervezetek, az egyházak és a helyi lakosság segítő szándékától.”

Nyilatkozatában kiemelte, hogy különösen nehéz helyzetbe kerülhetnek azok a nyelvi és egyéb érdekérvényesítési nehézségekkel nagyobb mértékben küzdő, egyébként is hátrányos helyzetű, Ukrajnából menekülő személyek, szétszakadt családok, akik nem rendelkeznek helyismerettel, nincsenek rokonaik, ismerőseik, és megfelelő pénzügyi tartalék sem áll rendelkezésükre ahhoz, hogy a befogadó országban akár csak rövid távon létezni tudjanak. **(a teljes szöveg itt olvasható)**

A nemzetiségi ombudsmanhelyettes **folyamatosan és szorosan figyelemmel kíséri** az Ukrajnából útra kelt magyar, ukrán, roma és más nemzeti-séghez tartozó menekülő tömeg helyzetét és az ellátásukért, alapvető emberi jogaik betartásáért felelős állami intézmények tevékenységét. Ennek keretében vizsgálja a megtett és tervezett állami **intézkedések összhangját** a nemzetiségi jogokkal és az egyenlő bánásmód követelményével, valamint figyelemmel kíséri az állami és civil szféra együttműködését, az önkéntesek, illetve az állami alkalmazottak önfeláldozó munkáját.

A biztoshelyettes folyamatos **kapcsolatot tart** a hazai ukrán nemzetiségi közösség vezetőivel, köztük az ukrán nemzetiségi szószólóval és az országos önkormányzat elnökével. Többször is egyeztetett a Kormány érintett minisztériumainak képviselőivel, kiemelten a romaügyekért felelős tisztségviselőkkel.

A biztoshelyettes a nemzetközi jog kialakult rendje iránt elkötelezett személyként is üdvözölte azokat a kormányrendeleteket, amelyek révén bevezetésre került az ideiglenes védelem, az ún. **„menedékes” státusz** megadásának lehetősége. Ezzel kapcsolatban többször is hangsúlyozta, hogy a jogállással együtt járó jogokról és kötelezettségekről szóló információkat minden arra rászoruló érintetthez – nemzeti vagy etnikai származástól függetlenül – kellő időben, közérthetően és minden szükséges nyelvi változatban el kell juttatni.

A biztoshelyettes az **Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságot is megkereste**, elsődlegesen a menekültek informálásával, a menedékes jogállásra történő regisztráció biztosításának gyakorlati alkalmazásával, esetleges problémáival összefüggésben kért tájékoztatást.

Szalayné Sándor Erzsébet a következő időszakban is folytatja az **aktív kapcsolattartást** az érintett közösségekkel, valamint a szakmai, civil és politikai vezetőkkel, szükség szerint helyszíni látogatásokon is részt vesz annak érdekében, hogy tapasztalatot szerezzen a menekültek ellátásáról.

Az eddigi **helyszíni látogatásokról** részletes beszámolót a biztoshelyettes Facebook közleményeiben is olvashat, amelyek az alábbi címen találhatók meg:

- [Szakmai kapcsolattartás az Ukrajnából menekülők érdekében](#)
- [Határ menti látogatás 1. – Nábrád](#)
- [Határ menti látogatás 2. – Záhony](#)
- [Határ menti látogatás 3. – Berkesz](#)

Verschleppung und Vertreibung - nie wieder!

A magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknapját idén **Bonyhádon** rendezték meg. A résztvevők megemlékeztek az 1946-48 között vagyontuktól, közösségüktől és hazájuktól megfosztott 200 ezer német nemzetiségi honfitársunkról, valamint felavatták a Tolna Megyei Németek Elhurcolásának és Elűzetésének Emlékművét.

A biztoshelyettes kapcsolódó üzenetét [ezen a linken](#) olvashatja.

A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES 2022. JANUÁR 19-ÉN KIADOTT 1/2022. SZÁMÚ ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ VÉGÉN A SZOVJETUNIÓBA, KÉNYSZERMUNKÁRA ELHURCOLT NÉMET NEMZETISÉGŰ SZEMÉLYEK HADIGONDOZÁSÁRÓL

1944-1945 fordulóján, néhány hét alatt származásuk, illetve anyanyelvük miatt közel **32 ezer** magyarországi németet hurcoltak el a Szovjetunió területére, kényszermunkára.

Az összesen 70, Békés megyében élő német nemzetiségű személy hadigondozásával összefüggő ügyben az érintettek meghatalmazása alapján eljáró panaszos sérelmezte, hogy a német nemzetiségű nők és férfiak, akiket fiatal korukban német nevük vagy származásuk miatt vittek el szovjet munkatáborokba – jelenleg 92 év feletti, idős, beteg emberek, illetve a már elhunytak házastársai, és azok leszármazói – **nem kapták meg az igényelt hadigondozotti ellátást**. Kifogásolta, hogy a Békés megyei gyakorlat szerint az 1949. január 1. után született leszármazottak kérelmét érdemi vizsgálat nélkül – születési idejükre tekintettel – elutasítják. A beadvány szerint az is előfordult, hogy – a különböző járási és kormányhivataloknál kialakult eltérő joggyakorlat miatt – az egyik testvér megkapta a járadékot, a többiek pedig nem.

A nemzetiségi biztoshelyettes elvi állásfoglalásának célja – törvényi kötelezettségének teljesítése érdekében is – **felhívni a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét** arra, hogy a történelmi, illetve jogtörténelmi háttér pontos feltárása, megismerése a múlt sérelmeinek feldolgozásához, továbbá (legalább részleges) orvoslásához elengedhetetlenül szükséges. Ennek hiányában sem a jogalkotás, sem a jogalkalmazás szintjén nem lehet megfelelően kezelni a múltban okozott – a nemzetiségi közösségeket is érintő – súlyos sérelmeket, ezáltal pedig a jelenben, illetve a jövőben is további (jog)sérelmek keletkez(het)nek.

Az összetett vizsgálat nyomán a nemzetiségi biztoshelyettes **javasolta** a honvédelemért felelős miniszternek, hogy – az igazságügyi miniszterrel együttműködve – tekintse át a hadigondozás hatályos szabályozását, és a dokumentumban kifejtett indokokra, valamint történelmi körülményekre tekintettel fontolja meg az igényérvényesítés megkönnyítését a volt hadigámoltak számára, ezzel párhuzamosan szüntesse meg az egyenlő bánásmód sérelmét eredményező jogi helyzetet.

Az elvi állásfoglalás teljes szövege [ezen a linken](#) olvasható.

NEMZETISÉGI VÁLASZTÁSOK 2022.

A Magyarországon élő nemzetiségeknek első alkalommal az országgyűlési képviselők 2014. évi választását követően nyílt lehetőségük részt venni az Országgyűlés munkájában. Hazánkban ekkor vált a nemzetiségi képviseleti rendszer kiemelt szereplőjévé az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága.

2022. első negyedévének egyik legfontosabb eseménye volt az országgyűlési képviselők április 3-án tartott választása, amely harmadik alkalommal biztosította a nemzetiségek számára az Országgyűlés munkájában való részvételt.

A nemzetiségi biztoshelyettes **kiemelt figyelemmel kísérte** a 2022. évi országgyűlési választások **előkészítését és végrehajtását**, ennek keretében kapcsolatot tartott a nemzetiségi közösségek választott képviselőivel, és **szakmai egyeztetéseket** folytatott a Nemzeti Választási Bizottság és a Nemzeti Választási Iroda elnökével.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok közgyűlései 2021. október 1. és 2022. január 31. között dönthettek a **nemzetiségi listaállításról**, illetve a listán szereplő jelöltek sorrendjéről. A biztoshelyettes tapasztalatai szerint a listaállítás ezen szakaszában kritikus probléma nem merült fel, a jelzett időszakban egy kivétellel valamennyi országos önkormányzat listát állított. Az Országos Roma Önkormányzat Közgyűlése az elhúzódó, jogértelmezési vitáktól és személyes konfliktusoktól sem mentes ülésein nem tudott nemzetiségi listát állítani. Ezzel intézményesített formában **meghiúsult a roma közösség részvétele** a 2022 tavaszán megalakuló Országgyűlés munkájában.

A központi névjegyzékben szereplő nemzetiségi választópolgárok és a 12 nemzetiségi listára április 3-án érvényesen leadott szavazatok számát az alábbi táblázat foglalja össze.

Nemzetiség	Választópolgárok (fő)	Érvényes szavazatok (db)
bolgár	218	157
görög	355	232
horvát	2 268	1 760
lengyel	369	281
német	31 856	24 630
örmény	278	163
román	966	526
ruszin	1 044	645
szerb	641	418
szlovák	1 563	1 208
szlovén	280	219
ukrán	732	396

A nemzetiségi biztoshelyettes 2022. február 1-jén megfogalmazott **üzenet**ében felhívta a figyelmet arra, hogy a roma nemzetiségi listaállítás körül kialakult méltatlan helyzet figyelmeztető, önvizsgálatra készítő jel, ezért **az előzmények és a következmények értékelése** elsődlegesen a roma és nem roma politikusok, döntéshozók számára elkerülhetetlen.

A választási eljárás következő szakaszában a Nemzeti Választási Bizottság a nemzetiségi listákat **nyilvántartásba vette**. A nemzetiségi listákra a magyarországi lakóhellyel rendelkező, a központi névjegyzékben az országgyűlési képviselők választására is kiterjedő hatállyal nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgárok adhatták le szavazataikat. Hangsúlyozandó, hogy a roma nemzetiségi lista hiányában a roma nemzetiségi választópolgárok pártlistára szavazhattak – egy egyéni választókerületi jelölt mellett – automatikusan, a központi névjegyzékből való törlésük kérése nélkül.

A nemzetiségi listák a választási versenyben a mandátumkiosztás során részesülnek választójogi kedvezményekben. Egy **kedvezményes nemzetiségi képviselő** megválasztásához 2022-ben 23.074 szavazat volt szükséges, amely a listás mandátumot eredményező szavazatok egynegyedének felel meg. Tekintettel erre, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata nemzetiségi listájának listavezetőjeként **Ritter Imre** szerzett kedvezményes mandátumot, aki a megalakuló Országgyűlésben képviselőként folytathatja munkáját. A nemzetiségi listát állító, kedvezményes mandátumot nem szerző nemzetiségi közösségeket továbbra is nemzetiségi szószóló képviseli az Országgyűlésben. A 2014 óta kialakított sikeres együttműködés folytatásában bízva **a nemzetiségi biztoshelyettes ezúton is gratulál a megválasztott nemzetiségi képviselőnek és a nemzetiségi szószólóknak.**

Egy roma nemzetiségű panaszos munkahelyi diszkrimináció miatt fordult az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához, amelyet azonban visszavont, arra hivatkozva, hogy időközben sikerült rendeznie a konfliktust. Ezt követően az érintett intézmény másik dolgozója kérte az ügy kivizsgálásának folytatását.

[Részletek itt.](#)

ESETJOGI MOZAIK

Egy önkormányzati lakás lebontása miatt kilakoltatott, majd annak helyén található lakókocsiban élő roma nemzetiségű panaszos kért segítséget lakhatási helyzete rendezéséhez. A biztoshelyettes jelzése alapján a helyi családsegítő szolgálat felkereste a családot, a polgármesternek pedig felhívta a figyelmét a rászoruló személy életét és testi épségét veszélyeztető körülmények esetén fennálló települési önkormányzati ellátási kötelezettségekre.

[Részletek itt.](#)

Egy roma nemzetiségű panaszos önkormányzati bérlakásra vonatkozó szerződését lakbérhátraléka miatt megszüntették, és időközben ideiglenes gondnokság alá helyezték. Beadványában a panaszos a lakhatási feltételei rendezéséhez és gondnokságával kapcsolatban felmerült problémái megoldásához kért segítséget a biztoshelyettestől.

[Részletek itt.](#)

Egy roma nemzetiségű panaszos azt sérelmezte, hogy az építésügyi hatóság lakóépületének 180 napon belül történő bontására kötelezte. Beszámolt arról, hogy nehéz anyagi körülmények között nevelik négy kiskorú gyermeküket, akik közül egyik súlyos látássérült. Panaszuk alapján attól tartanak, hogy az ingatlanjuk lebontása esetén a gyermekeikkel az utcára kerülhetnek.

[Részletek itt.](#)

Egy felújítás alatt álló ingatlan homlokzatáról egy hazai nemzetiségi közösség számára emblematikus értékkel bíró köztéri szobrot az országos nemzetiségi önkormányzattal történő előzetes konzultáció nélkül távolítottak el. A nemzetiségi biztoshelyettes megkeresésére a beruházó a szobor állagmegóvásával kapcsolatban választ adott és jelezte, hogy a szobrot a jövőben múzeumban kívánják elhelyezni. A felekhez írt válaszában a nemzetiségi biztoshelyettes hangsúlyozta az érintett nemzetiségi közösség képviselőivel való közvetlen párbeszéd és egyeztetés fontosságát a műalkotás végleges elhelyezésének kérdésében.

[Részletek itt.](#)

Egy beadványozó az Ukrajnából érkező roma nemzetiségű menekültek érdekében emelt szót. Panaszában a romák diszkriminatív ellátását kifogásolta a Nyugati pályaudvaron, tudomása szerint az önkéntesek és rendőrök másképp fogadták az Ukrajnából érkező romákat, mint az ukrán menekülteket. A menekültek budapesti ellátásának átszervezése miatt a biztoshelyettes már nem tudta kivizsgálni a konkrét panaszt, de jelezte, hogy folyamatosan figyelemmel kíséri a menekültek részére nyújtott szolgáltatások biztosításának körülményeit.

[Részletek itt.](#)

